

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інститут філології
Кафедра історії та стилістики української мови

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ
ДО АСПРАНТУРИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 10.02.01 – УКРАЇНСЬКА МОВА

Затверджено на засіданні
Вченої ради Інституту філології
Протокол № 8 від 26 березня 2013 р.
Директор _____
д. філол. н., проф. Семенюк Г.Ф.
Затверджено на засіданні
кафедри історії та стилістики
української мови
Протокол № 6 від 12 лютого 2013 р.
Завідувач кафедри _____
д. філол. н., проф. Шевченко Л.І.

Київ -2013

Програма

1. Методологічна основа сучасних лінгвістичних досліджень. Функціональна та антропоцентрична домінанти в українській лінгвістиці.
2. Основні принципи наукових сучасних студій з української мови. Когнітивно-комунікативна парадигма лінгвістичних досліджень.
3. Становлення і розвиток історії українського мовознавства як окремої філологічної дисципліни. Огляд фундаментальних досліджень у цій галузі: проблеми, дискусії, персоналії.
4. Київська лінгвістична школа: ідеї, постаті, дослідження.
5. Сучасні напрямки вивчення української мови в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.
6. Розвиток наукового стилю у староукраїнській літературній мові другої половини XVI – початку XVIII ст. Києво-Могилянський колегіум (академія) і його мовна програма.
7. Граматичні дослідження кінця XVI – другої половини XVII ст. Теорія церковнослов'янської мови української редакції.
8. Лексикографічні праці кінця XVI – XVII ст. Перші українські словники активного типу.
9. Історико-філологічні студії М.О. Максимовича та їх значення в сучасному науковому дискурсі.
10. Сучасний стан досліджень з історії українського мовознавства.
11. Наукові фахові періодичні та неперіодичні видання.
12. Формування історико-філологічного напрямку в Харківській лінгвістичній школі.
13. Наукове товариство імені Тараса Шевченка і його філологічні здобутки.
14. Лінгвістичні школи в Україні.
15. Українська лінгвістика в діаспорі.
16. Перспективні напрямки лінгвістичних досліджень в Україні.
17. Підходи до періодизації історії української літературної мови.
18. Виникнення і поширення книгодрукування в Україні. Функціональний аспект староукраїнської друкованої продукції в літературній мові останньої чверті XVI – першої половини XVII ст.
19. Поняття про національну мову. Процеси інтеграції живої народної мови як підготовчий етап формування нової української літературної мови.
20. Науковий стиль української літературної мови останньої чверті XIX – першої третини XX ст. Інститут української наукової мови в Києві.
21. Порівняльно-історичний метод в українському мовознавстві.
22. Наукові методи дослідження в українській лінгвістиці.
23. Принципи лінгвістичного аналізу писемних пам'яток української мови.

24. Функціоналізм в історико-лінгвістичних дослідженнях української мови.
25. Старослов'янська мова як перша літературна мова слов'ян, її значення для розвитку книжно-літературної мови в Київській Русі.
26. Історія церковнослов'янської мови української редакції: стилі, жанри, соціокультурні передумови функціонування.
27. Книжні елементи в новій українській літературній мові першої половини ХІХ ст.: стилістичні функції, ретроспективний і проспективний аналіз.
28. Періодизація розвитку фонологічної та фонетичної систем української мови.
29. Походження української мови в науковому дискурсі ХІХ – ХХ ст.
30. Граматичні категорії в історії української мови: функціональний аспект.
31. Диференційні риси української мови: їх формування і періодизація.
32. «Еластична стабільність» як основна властивість літературної мови (проілюструвати на матеріалі української мови).
33. Реформаційні переклади релігійних текстів і їх значення в історії української літературної мови.
34. Основні історичні зміни в синтаксисі української мови.
35. Абстрактна лексика у староукраїнській мові: функціонування, дослідження.
36. Чинники та етапи формування національної літературної мови.
37. Етногенез українців і походження української мови.
38. Основні морфологічні зміни в історії української мови.
39. Розвиток структури речення в історії української мови.
40. Фонетичні зміни ХІ – ХІІ ст. і їх значення для української мовної системи.
41. Мовна ситуація Київської Русі в оцінках українських лінгвістів.
42. Жанрово-стильова динаміка у староукраїнській літературній мові.
43. Проблема співвідношення літературних мов у давню і нову добу.
44. Українське мовне бароко: жанрово-стильова і лінгвопоетична специфіка.
45. Полемічні жанри в історії української літературної мови.
46. Г. Сковорода в контексті книжної староукраїнської традиції.
47. Мовотворчість Т. Шевченка в парадигмі новітніх лінгвістичних підходів.
48. Культурно-історична мотивація жанрово-стильового розвитку української літературної мови.
49. Дискусія кінця ХІХ ст. про єдність української літературної мови.
50. Наріччя української мови з історичного погляду.

51. Територіальна маркованість української мови: наріччя, говори, говірки.
52. Літературна мова і діалекти: норма і функція.
53. Функціональні стилі сучасної української літературної мови: підстави класифікації. Системність функціонального стилю: критерії, взаємозумовленість екстра- й інтралінгвальних чинників.
54. Стилі української літературної мови: історія, тенденції розвитку.
55. Розвиток стилістичних досліджень в Україні: історія, сучасний стан, напрямки, перспективи.
56. Стилістична норма: особливості становлення та функціонування.
57. Проблема лінгвальних і екстралінгвальних факторів у стилістиці.
58. Системність функціонального стилю: критерії, характеристика взаємозумовленості екстра- й інтралінгвальних факторів у системності стилю.
59. Проблеми становлення української термінології: особливості метамови наукового стилю.
60. Методи стилістичного аналізу тексту.
61. Лінгвістичне обґрунтування категорій "інтелект", "інтелектуалізація", "інтелектуальна еволюція" в сучасному мовознавстві.
62. Концепція "внутрішньої форми слова" (В. фон Гумбольдт, Г. Шпет, О. Потебня та ін.) в теорії інтелектуалізації літературної мови.
63. Мовна фактологія та її пояснювальна сила в обґрунтуванні понять "інтелектуалізм" і "мовна свідомість" Ф. Гегелем.
64. Концепція "мови як досвіду світу" Г.-Г. Гадамера: українська фактологія.
65. Мова як критерій інтелекту у психологічних й експериментально-тестологічних теоріях (Ж. Піаже, М. Холодна та ін.).
66. Культурно-історична теорія вищих психічних функцій Л. Виготського й місце в ній аргумента щодо узагальнюючої ролі слова.
67. Інтелектуальна еволюція української літературної мови як проблематика постмодерної епістемології: гіпотези щодо сутності інтелекту та його вербалізації.
68. Історичний розвиток мови і пояснювальна здатність теорії інтелектуальної еволюції української літературної мови.
69. Концептуальність теорії мовної інтелектуалізації: теоретичне і прагматичне обґрунтування.
70. Мовознавчі критерії щодо цінності мовних одиниць у мовній системі та в функції.
71. Функція як лінгвістична категорія: аналіз ідей в сучасній мовознавчій теорії. Аналіз базових і похідних функцій мови в контексті теорії інтелектуальної еволюції вербалізованої свідомості.
72. Сутність категорій концептуальної і мовної картини світу, їх статус у теорії інтелектуальної еволюції мови.

73. Взаємозалежності інтелектуального рівня соціуму і тенденцій розвитку мови.
74. Авторське словотворення як рефлексія на світ інтелектуальної свідомості та процес розвитку мови.
75. Активні процеси в сучасній українській мові: вектори інтелектуалізації й деінтелектуалізації.
76. Фразеологія як іманентна властивість творчого розуму: відповідності цивілізаційному патерну і здатності до інтерпретації буття.
77. Сильова рефлексія на світ в новому часі: становлення й еволюція нової стильової парадигми.
78. Мовні жанри та їх теоретичне і прагмалінгвістичне обґрунтування в епістемі інтелектуалізму.
79. Стиль масової інформації як функціональна система: логіко-класифікаційні, комунікативні, лінгвістичні критерії.
80. Проблеми естетики офіційно-ділового стилю в сучасній україномовній комунікації.
81. Активні процеси в розмовному стилі сучасної українській мові: їх характеристика з погляду інтелектуалізму.
82. Лінгвістична об'єктивація єдності авторської мовної свідомості й екстралінгвальної мотивації художньої рефлексії.

Література

1. Бевзенко С.П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови. – К., 1991.
2. Будагов Р.А. Литературные языки и языковые стили / Р.А. Будагов. – М., 1967.
3. Будагов Р.А. Что такое развитие и совершенствование языка? / Будагов Р.А. – М. : Наука, 1977.
4. Булаховський Л.А. Українська мова / Л.А. Булаховський // Булаховський Л.А. Вибрані праці : в 5 ти т. / Л.А. Булаховський. – К. : Наукова думка, 1977. – Т. 2. – 632 с.
5. Булыгина Т.В. Человек о языке (метаязыковая рефлексия в лингвистических текстах) / Т.В. Булыгина, А.Д. Шмелев // Логический анализ языка. Образ человека в культуре и языке. – М. : Индрик, 1999.
6. Булыгина Т.В. Языковая концептуализация мира (на материале русской грамматики) / Т.В. Булыгина, А.Д. Шмелев. – М. : Языки русской культуры, 1977.
7. Вайсгербер Й.Л. Язык и философия / Й.Л. Вайсгербер // Вопросы языкознания. – 1993. - № 2. – С. 114-124.
8. Васильев Л.М. Общий взгляд на лингвистику XX века / Л.М. Васильев // Филологические записки. – Воронеж, 1998. – Вып. 11. – С. 167-174.
9. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание / Анна Вежбицкая ; М.А. Кронгауз (отв. ред. и сост.), Е.В. Падучева (вступ. ст.). – М. : Русские словари, 1996. – 411 с.
10. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков / Вежбицкая А. – М. : Язык русской культуры, 1999.
11. Вендина Т.И. Средневековый человек в зеркале старославянского языка / Т.И. Вендина. – М. : Индрик, 2002. – 336 с.
12. Винокур Т.Г. Закономерности стилистического использования языковых единиц. – М., 1980.
13. Висоцький С.О. Київська писемна школа X–XII ст. – Львів; Київ; Нью-Йорк, 1998.
14. Выготский Л.С. Мышление и речь / Выготский Л.С. – М. : Лабиринт, 1996.
15. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 139 с.
16. Генсьорський А.Г. Галицько-Волинський літопис (лексичні, фразеологічні та стилістичні особливості). – К., 1961.
17. Гнатюк Л.П. Мовний феномен Григорія Сковороди в контексті староукраїнської книжної традиції / Лідія Гнатюк. – К. : Київський університет, 2010. – 446 с.

18. Горбач О. Засади періодизації історії української літературної мови та етапи її розвитку / О.Горбач // Другий міжнародний конгрес україністів. Доповіді і повідомлення. Мовознавство. – Львів, 1993. – С. 7–12.
19. Горобець В.Й. Лексика історико-мемуарної прози першої половини XVIII ст. – К., 1979.
20. Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры / А.Я. Гуревич. – М. : Искусство, 1984. – 350 с.
21. Домилівська Л.В. Мовний світ Ю. Яновського. – К., 2011. – 195 с.
22. Дядищева-Росовецька Ю.Б. Фольклор і поетичне слово Тараса Шевченка. – К. : Київський університет, 2001. – 133 с.
23. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності (Стилістика і культура мови) / С.Я. Єрмоленко. – К., 1999.
24. Єрмоленко С.Я. Синтаксис і стилістична семантика. – К., 1982.
25. Єрмоленко С.Я. Фольклор і літературна мова. – К., 1987.
26. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови) / Єрмоленко С.Я. – К. : Довіра. – 431 с.
27. Жанри і стилі в історії української літературної мови. – К. : Наукова думка, 1989.
28. Житецький П.Г. Нарис літературної історії української мови в XVII ст. / П.Г. Житецький // Житецький П.Г. Вибрані праці. Філологія / П.Г. Житецький. – К. : Наукова думка, 1987. – С. 20–138.
29. Життя – у слові : Зб. наук. пр. на пошану академіка В.М. Русанівського. – К., 2011.
30. Жовтобрюх М.А. Історична граматика української мови / Жовтобрюх М.А., Волох О.П., Самійленко С.П., Слинько І.І. – К., 1980.
31. Жовтобрюх М.А. Нарис історії українського радянського мовознавства (1918– 1941). – К., 1991
32. Журавлев В.К. Внешние и внутренние факторы языковой эволюции / Журавлев В.К. – М. : Наука, 1982.
33. Інститут мовознавства імені О.О. Потебні – 75; 1930–2005. Матеріали до історії. – К. : Довіра, 2005. – 565 с.
34. Історія української мови: Фонетика / Жовтобрюх М.А., Русанівський В.М., Скляренко В.Г. – К., 1979.
35. Історія української мови. Хрестоматія. – К., 1996.
36. Класики філософії мови від Платона до Ноама Хомського: Пер. з нім. – К. : Курс, 2008.
37. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К., 1978.
38. Кожина М.Н. Стилистика русского языка. – М., 1983.
39. Лихачев Д.С. Человек в литературе Древней Руси / Д.С. Лихачев // Лихачев Д.С. Избранные работы : в 3 т. / Д.С. Лихачев. – Л. : Художественная литература, 1987. – Т. 3. – С. 3–164.

40. Літературна мова у просторі національної культури / Відп. ред. Л.І. Шевченко. – К., 2004.
41. Логический анализ языка. Образ человека в культуре и языке / РАН ; Институт языкознания / Н.Д. Арутюнова (отв. ред.), И.Б. Левонтина (отв. ред.). – М. : Индрик, 1999. – 422 с.
42. Логический анализ языка. Язык и время / РАН ; Институт языкознания / Н.Д. Арутюнова (ред.), Т.Е. Янко (ред.). – М. : ИНДРИК, 1997. – 351с.
43. Лотман Ю.М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история / Лотман Ю.М. – М. : Языки русской культуры, 1996.
44. Лурия А.Р. Язык и сознание / Под ред. Е.Д. Хомской / Лурия А.Р. – Ростов на/Д : Феникс, 1998.
45. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилїстика української мови. – К., 2003.
46. Мельничук О.С. Розвиток мови як реальної системи / О.С. Мельничук // Мовознавство. – 1998. - № 2. – С. 22-34.
47. Мечковская Н.Б. Язык и религия : пособие для студ. гум. вузов / Н.Б. Мечковская. – М. : ФАИР, 1998. – 352 с.
48. Ніка О.І. Українська термінологія та історія літературної мови // Українська наукова термінологія. Зб. матеріалів науково-практичної конференції «Українська наукова термінологія. Суспільні і гуманітарні науки». – № 3. – К. : Наукова думка, 2010. – С. 23–33.
49. Ніка О. Модус у староукраїнській літературній мові другої половини XVI – першої половини XVII століття / О. Ніка – К. : Київський університет імені Тараса Шевченка, 2009.
50. Німчук В.В. Мовознавство на Україні в XIV – XVII ст. / В.В. Німчук ; АН УРСР ; Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. – К. : Наукова думка, 1985. – 223 с.
51. Німчук В.В. Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською / В.В. Німчук ; АН УРСР; Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні. – К. : Наукова думка, 1980. – 304 с.: іл.
52. Огієнко І. Українська літературна мова XVI ст. і Крехівський Апостол 1560-х рр. / І. Огієнко. – Варшава : Друкарня синодальна, 1930. – 520 с. – (Студії до української граматики).
53. Огієнко І.І. (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / І. Огієнко. – К. : Либідь, 1995. – 296 с., іл. – (Літературні пам'ятки України).
54. Пещак М.М. Стилї ділових документів XIV ст. Структура тексту / М.М. Пещак. – К. : Наукова думка, 1979. – 268 с.
55. Пиаже Ж. Психология интеллекта / Пиаже Ж. // Избранные психологические труды. – М. : Просвещение, 1969.
56. Пилинський М.М. Мовна норма і стилї. – К., 1976.

57. Писемні пам'ятки : сучасне прочитання : зб. пр. / відп. ред. Г. Дидик-Меуш. Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2011. – 232 с. – (Серія «Історія мови»).
58. Півторак Г.П. Державна мова у Великому князівстві Литовському і проблема розмежування українських і білоруських пам'яток / Г.П. Півторак // Мовознавство. – 2005. – № 3–4. – С. 80–84.
59. Півторак Г.П. Мовна ситуація в Київській Русі та її вплив на давньоруську периферію / Г.П. Півторак // Мовознавство. – 1997. – № 4–5. – С. 3–10.
60. Півторак Г.П. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов. Міфи і правда про трьох братів слов'янських зі „спільної колиски” / Григорій Півторак. – К. : Академія, 2001. – 152 с.
61. Подорога В.А. Геология языка и философствование М. Хайдеггера / Подорога В.А. // Философия Мартина Хайдеггера и современность. – М. : Наука, 1991. – С. 102-120.
62. Полани М. Личностное знание: на пути к посткритической философии / Полани М. – М. : Прогресс, 1985.
63. Полюга Л.М. Українська абстрактна лексика XIV – першої половини XVII ст. – К., 1991.
64. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови. – К., 1992.
65. Потєбня А.А. Мысль и язык / Потєбня А.А. – К. : СИНТО, 1993.
66. Руденко Д.И. Имя в парадигмах "философии языка" / Руденко Д.И. – Харьков : Основы. – 1990.
67. Рузин И.Г. Возможности и пределы концептуального объяснения языковых факторов / И.Г. Рузин // Вопросы языкознания. – 1996. - № 5. – С. 39-50.
68. Русанівський В.М. Історія української літературної мови. Підручник. – К. : АртЕк, 2002.
69. Русанівський В.М. У слові – вічність (Мова творів Т.Г.Шевченка). – К., 2002.
70. Серебренников Б.А. Роль человеческого фактора в языке. Язык и мышление / Серебренников Б.А. – М. : Наука, 1988.
71. Сизонов Д.Ю. Медична термінологія в мас-медіа: стилістичний потенціал. – К., 2012. – 195 с.
72. Сизонов Д.Ю. Медична термінологія в українських ЗМІ. Словник. – К., 2012.
73. Скляренко В.Г. „Темні місця” в „Слові о полку Ігоревім” / В.Г. Скляренко. – К. : Довіра, 2003. – 147 с.
74. Слинько І.І. Історичний синтаксис української мови. – К., 1973.
75. Словарь терминов московской концептуальной школы / Сост. и авт. предисл. А. Монастырский. – М. : Ad marginem, 1999.

76. Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття / За ред. М. Зубрицької. – Львів: Літопис, 1996.
77. Солганик Г.Я. Лексика газети: Учеб. пособие. – М., 1981.
78. Солганик Г.Я. Стилистика текста. – М., 2001.
79. Сучасна українська літературна мова : Стилїстика. – К., 1973.
80. Ткаченко О.Б. Українська фонетика на історико-типологічному тлі // Мовознавство. – 1998. - №2-3. – С. 14-25.
81. Толстой Н.И. История и структура славянских языков / Н.И. Толстой. – М., 1988.
82. У силовому полі мови. На пошану Інні Петрівні Чепізі. – К. : КММ, 2011. – 216 с. – (Серія «Не все сплива рікою часу»).
83. Українська мова. Енциклопедія. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2000.
84. Університетська україністика в актуальних епістемах сучасного мовознавства / За ред. Л.І.Шевченко. – 2013.
85. Філософія язика: в границах и вне границ: Международная серия монографий. – Харьков : Око, 1993-1994. – Т. 1. – 192 с.; Т. 2. – 176 с.
86. Франчук В.Ю. Киевская летопись. Состав и источники в лингвистическом освещении / В.Ю. Франчук. – К. : Наукова думка, 1986. – 182 с.
87. Фуко М. Слова и вещи: Археология гуманитарных наук: Пер. с фр. / Фуко М. – СПб : А-са, 1994.
88. Функциональные типы русской речи. – М., 1982.
89. Холодная М.А. Психология интеллекта: парадоксы исследования / Холодная М.А. – Томск: Издательство Томского университета, Москва : Барс, 1997.
90. Хомський Ноам. Роздуми про мову: Пер. з англ. Хомський Н. – Л. : Ініціатива, 2000.
91. Чемеркін С.Г. Українська мова в Інтернеті : позамовні та внутрішньоструктурні процеси. – К., 2009.
92. Шевельов Ю. Внесок Галичини у формування української літературної мови. – Львів; Нью-Йорк, 1996.
93. Шевельов Ю. Історична фонологія української мови / Ю. Шевельов ; пер. з англ. – Харків : Акта, 2002. – 1054 с.
94. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині ХХ ст. (1900-1941) : Стан і статус. – Чернівці, 1998.
95. Шевченко Л.І. Інтелектуальна еволюція української літературної мови: теорія аналізу / Л.І. Шевченко. – К. : Київський ун-т, 2001. – 478 с.
96. Шевченко Л.І. Простір культури і простір слова: позиції і перспектива / Л.І. Шевченко // Літературна мова у просторі національної культури / Відп. ред. Л.І. Шевченко. – К. : Київський ун-т, 2004. – С. 48–57.

97. Шевченко Л.І., Шулінова Л.В. Стилїстика української мови : тести, завдання, вправи. – К., 2012.
98. Шевченко Л.І., Шулінова Л.В. Стилїстика української мови : функціональна діагностика тексту. Навчальний посібник. – К., 2012.
99. Шевченко Л.І. Інтелектуальна еволюція української літературної мови: теорія аналізу / Шевченко Л.І. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2001.
100. Язык и наука конца 20 века. – М. : Изд.центр Российского гуманитарного университета, 1995.
101. Язык о языке : Сб. ст. / Под общ.ред. И. Рук, Н.Д. Арутюновой. – М. : Языки русской культуры, 2000.
102. Язык современной публицистики: [сб.статей / сост. Солганик Г.Я.]. – М. : Флинта : Наука, 2005.
103. Язык средств массовой информации: [учеб.пособие для вузов / под ред. Володиной М.Н.]. – М. : Академический Проект ; Альма Матер, 2008